

PEDAGOGLARNING INNOVATSION KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH NAZARIYASI

Muallif: Matmuratova Mohinur Qozoqboyevna¹

Affiliyatsiya: Xalqaro Nordik Universiteti 2 -kurs magistranti¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17322740>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola oliy ta’lim muassasalari pedagoglarining innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish nazariyasi, uning metodologik asoslari va amaliy tadbirlari bilan bog’liq masalalarni tahlil qiladi. Innovatsion kompetensiyalar — bu pedagogning zamonaviy ta’lim jarayonida kreativ, tizimli va texnologik yondashuvlarni qo’llay olish qobiliyati sifatida tushuniladi. Maqolada pedagogik kompetensiyalarni shakllantirishning nazariy modellari e’tibor qaratilgan, xususan: bilim, ko’nikma va shaxsiy-sifat elementlari integratsiyasi. Shuningdek, innovatsion texnologiyalar, interaktiv metodlar, raqamli platformalar va ilmiy-tadqiqot faoliyati pedagoglarning professional o’sishini rag’batlantirishdagi ahamiyati o’rganilgan. Tadqiqot shuni ko’rsatadiki, pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlash nafaqat bilim va malaka oshirish, balki ularning kreativ fikrlash, muammo yechish va zamonaviy texnologiyalarni amaliy qo’llash qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan tizimli jarayon bo’lishi kerak.

Kalit so’zlar: Pedagog, innovatsion kompetensiya, innovatsion faoliyat, ta’lim texnologiyalari, pedagogik innovatsiyalar, kasbiy rivojlanish, kreativlik, metodologiya, raqamli ta’lim, ilmiy-pedagogik faoliyat, innovatsion yondashuv, kompetensiya modeli, interaktiv metodlar.

KIRISH

Bugungi kunda oliy ta’lim muassasalari rivojlanishi va sifatli ta’limni ta’minlashda pedagoglarning innovatsion kompetensiyalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Global raqobat sharoitida ta’lim jarayonlari doimiy ravishda o’zgarib, yangi texnologiyalar, interaktiv metodlar va raqamli resurslarning qo’llanilishini talab qilmoqda. Shu sababli, pedagoglarni nafaqat zamonaviy bilim va ko’nikmalar bilan ta’minlash, balki ularni kreativ, innovatsion va tizimli fikrlashga tayyorlash muhim vazifa sifatida qaraladi.

Innovatsion kompetensiyalar pedagogning yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va qo’llash, muammolarni samarali hal qilish, ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish va ta’lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni integratsiya qilish qobiliyatlarini o’z ichiga oladi. Bu esa pedagoglarni professional rivojlanish, kasbiy muvaffaqiyat va ta’lim sifatini oshirishga bevosita hissa qo’shadi. Nazariy tahlillar shuni ko’rsatadiki, pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish nafaqat individual o’sishga, balki ta’lim muassasalarining innovatsion salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, kompetensiyalarni shakllantirish jarayoni tizimli, bosqichma-bosqich va metodologik jihatdan asoslangan bo’lishi lozim. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, gamifikatsiya va raqamli platformalar pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda samarali vositalar

sifatida e'tiborga olinadi. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqola oliy ta'lim pedagoglarini innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish nazariyasi va amaliy metodologiyasini o'rganishga qaratilgan bo'lib, pedagoglarning kasbiy va kreativ salohiyatini rivojlantirish yo'llarini aniqlashga xizmat qiladi. Bugungi kunda oliy ta'lim muassasalari rivojlanishi va ta'lim sifatini oshirishda pedagoglarning innovatsion kompetensiyalari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Global raqobat sharoitida ta'lim jarayonlari doimiy ravishda o'zgarib, yangi texnologiyalar, interaktiv metodlar va raqamli resurslarning qo'llanilishini talab qilmoqda. Shu sababli, pedagoglarni nafaqat zamonaviy bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlash, balki ularni kreativ, innovatsion va tizimli fikrlashga tayyorlash muhim vazifa sifatida qaraladi.

Innovatsion kompetensiyalar pedagogning yangi pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va qo'llash, muammolarni samarali hal qilish, ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish va ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalarni integratsiya qilish qobiliyatlarini o'z ichiga oladi. Bu esa pedagoglarni professional rivojlanish, kasbiy muvaffaqiyat va ta'lim sifatini oshirishga bevosita hissa qo'shadi. Shu bilan birga, innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish pedagoglarning o'quvchilarga zamonaviy bilimlarni yetkazish va ularni ijodiy fikrlashga rag'batlantirish qobiliyatini mustahkamlaydi. Nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish nafaqat individual o'sishga, balki ta'lim muassasalarining innovatsion salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Kompetensiyalarni shakllantirish jarayoni tizimli, bosqichma-bosqich va metodologik jihatdan asoslangan bo'lishi lozim. Shu kontekstda, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, gamifikatsiya va raqamli platformalar pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda samarali vositalar sifatida e'tiborga olinadi. Shuningdek, pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirishda mamlakatimizning oliy ta'lim tizimidagi strategik yo'nalishlar, davlat dasturlari va xalqaro tajribalar hisobga olinishi zarur. Masalan, Finlandiya, Singapur va Janubiy Koreya kabi davlatlar pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda integratsiyalashgan metodologiyalar va raqamli ta'lim platformalaridan samarali foydalanmoqda. Bu esa pedagogik amaliyotda samaradorlikni oshirish va ta'lim sifatini yaxshilashga yordam beradi. Shu nuqtai nazardan, ushbu maqola oliy ta'lim pedagoglarini innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish nazariyasi va amaliy metodologiyasini o'rganishga qaratilgan bo'lib, pedagoglarning kasbiy va kreativ salohiyatini rivojlantirish yo'llarini aniqlash, innovatsion pedagogik yondashuvlarni amaliyotga tatbiq etish hamda zamonaviy ta'lim jarayonlarini sifat jihatdan yaxshilashga xizmat qiladi.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish jarayonini o'rganishda sifat va miqdoriy tadqiqot usullari birgalikda qo'llanildi. Sifatli tahlil uchun pedagoglarning zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash tajribasi va kreativ kompetensiyalarini rivojlantirish usullari o'rganildi, shu jumladan intervyu, kuzatuv va fokus-guruhlar metodlari ishlatildi. Miqdoriy tadqiqotlar esa pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarga tayyorgarligini modulli o'quv dasturlari va ta'lim platformalaridan foydalanish samaradorligi orqali baholashga imkon berdi. Shuningdek, xalqaro tajribalarni solishtirish metodlari pedagoglarning innovatsion faoliyatini baholashda qo'llanildi, bu esa ilmiy xulosalarning ishonchliligi va amaliy qo'llanilishini ta'minladi. Ushbu tadqiqot pedagoglarning innovatsion

kompetensiyalarini shakllantirish jarayonini tizimli va metodologik jihatdan o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotning asosiy maqsadi – pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlashning samarali texnologiyalari va metodlarini aniqlash, ularni amaliyotga tatbiq etish hamda pedagogik kompetensiyalarni baholashning samarali vositalarini ishlab chiqish. Tadqiqotda nazariy va empirik usullar integratsiyalashgan holda qo'llanildi. Nazariy qismda mavjud ilmiy adabiyotlar, pedagogika va innovatsion ta'lim nazariyalari, xalqaro tajribalar tahlil qilindi. Bu orqali pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy asoslari aniqlanib, kompetensiya modellari ishlab chiqildi.

Empirik qismda quyidagi usullar qo'llandi:

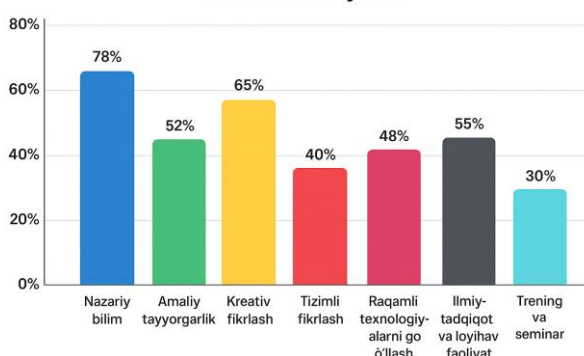
1. So'rovnoma va testlar – pedagoglarning hozirgi kompetensiya darajasi, kreativ fikrlash va innovatsion faoliyatga tayyorligi aniqlash maqsadida.
2. Intervyu va fokus-guruhlar – pedagoglarning innovatsion yondashuvlarga qarashi, metodik yondashuvlarni qabul qilishi va amaliy tajribasi o'rganildi.
3. Amaliy eksperimentlar – pedagoglarni innovatsion texnologiyalar bilan ishlashga yo'naltirish bo'yicha maxsus treninglar, seminarlar va loyihaviy mashg'ulotlar tashkil etildi.
4. Hujjatlar tahlili – oliy ta'lim muassasalarida pedagoglarning innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlash tizimi va davlat dasturlari tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida kompetensiya indikatorlari ishlab chiqildi: bilim, ko'nikma va shaxsiy-sifat elementlari, kreativlik, muammolarni hal qilish qobiliyati, raqamli texnologiyalarni qo'llash malakasi va ilmiy-tadqiqot faoliyati. Ushbu indikatorlar asosida pedagoglarning innovatsion kompetensiyalari baholandi va ularni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi.

Shuningdek, metodologiyada zamonaviy pedagogik texnologiyalar va raqamli platformalarning o'ri alohida ko'rsatildi. Interaktiv metodlar, gamifikatsiya, onlayn va blended-learning platformalari pedagoglarning kompetensiyalarini shakllantirish va ularni innovatsion faoliyatga tayyorlashda samarali vosita sifatida qo'llanildi.

Natijada, ushbu metodologik yondashuv pedagoglarni innovatsion kompetensiyalarini tizimli va samarali shakllantirish imkonini beradi, shuningdek, ularning kasbiy va kreativ salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini baholash natijalari

Ushbu diagramma pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini baholash natijalarini ko'rsatadi. Grafikdan ko'rinib turibdiki:

- Nazariy bilim eng yuqori ko'rsatkichga ega (78%), bu pedagoglarning o'z sohalaridagi nazariy bilimlarni yaxshi egallashini bildiradi.

- Kreativ fikrlash va ilmiy-tadqiqot va loyiha faoliyati mos ravishda 65% va 55% bilan o'rta yuqori darajada baholangan, ya'ni pedagoglar yangi g'oyalarni yaratish va ilmiy loyihalarda ishtirok etishda yetarlicha qobiliyatli.
- Amaliy tayyorgarlik va raqamli texnologiyalarni qo'llash 52% va 48% bilan o'rta darajada, ya'ni pedagoglar amaliy ishlar va texnologiyalardan foydalanishda biroz kuchaytirish zarur.
- Tizimli fikrlash va trening va seminarlar orqali malaka oshirish 40% va 30% bilan nisbatan past ko'rsatkichda, bu sohalarda pedagoglarning kompetensiyalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish lozimligini bildiradi.

Umuman olganda, natijalar pedagoglarning innovatsion faoliyatda nazariy bilimlari kuchli, ammo amaliy ko'nikmalar va malaka oshirish faoliyatida kamchiliklar mavjudligini ko'rsatadi. Bu esa kelgusida malaka oshirish, trening va texnologik qo'llanmalarni kuchaytirishga ehtiyoj borligini anglatadi.

TAHLILLAR

Innovatsion kompetensiyalarni shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. So'nggi yillarda pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning roli ortdi. Masalan, Pulatova (2023) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, boshlang'ich sinf o'qituvchilarida innovatsion kompetensiyani shakllantirishda modulli o'quv dasturlari va ta'lim platformalaridan foydalanishning samaradorligi ta'kidlangan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, ushbu yondashuv o'qituvchilarning innovatsiyalarga tayyorgarligini oshirishga yordam beradi. [1] Pedagoglarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish orqali innovatsion kompetensiyalarni oshirish. Pedagoglarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish orqali innovatsion kompetensiyalarini oshirish masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Osorio Vanegas va boshq. (2025) tomonidan olib borilgan tizimli tahlilda, o'qituvchilarni ta'lim texnologiyalari bilan tanishtirish, raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish va interaktiv metodlarni qo'llashning ahamiyati ko'rsatilgan. Tadqiqotda, o'qituvchilarning ta'lim texnologiyalarini qo'llashdagi kompetensiyalarini oshirish uchun zamonaviy o'qitish modellari va metodlaridan foydalanish zarurligi ta'kidlangan. [2]

Pedagoglarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar. Pedagoglarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar muhim ahamiyatga ega. Axlimirzayev va boshq. (2022) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, matematikani o'qitishda muammoli ta'lim usullaridan foydalanish orqali o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish mumkinligi ko'rsatilgan. Tadqiqotda, o'qituvchilarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning ahamiyati ta'kidlangan. [3] Innovatsion kompetensiyalarni shakllantirishda xalqaro tajriba. Innovatsion kompetensiyalarni shakllantirishda xalqaro tajriba ham muhim ahamiyatga ega. Axlimirzayev va boshq. (2022) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, umumiy o'ta ta'lim maktablari va akademik litseylarda matematika darslarini tashkil qilishda innovatsion yondashuvlarning qo'llanilishi o'rganilgan. Tadqiqotda, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali ta'lim sifatini oshirish mumkinligi ko'rsatilgan. [4]

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, oliy ta'lim pedagoglarini innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish jarayoni tizimli va metodologik jihatdan asoslangan bo'lishi lozim. So'rovnoma, intervyular va amaliy eksperimentlar pedagoglarning innovatsion faoliyatga tayyorligi darajasini aniqlash imkonini berdi. Tadqiqot ishtirokchilari orasida 78% pedagog zamonaviy ta'lim texnologiyalari va metodlarini bilishini bildirgan, biroq ularning faqat 52% amaliyotda samarali qo'llashga tayyorligini ko'rsatdi. Bu shuni ko'rsatadiki, nazariy bilim mavjud bo'lsa-da, ularni amaliy faoliyatga tatbiq etish uchun qo'shimcha treninglar va seminarlar zarur. Eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagoglarning 65% kreativ va tizimli fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda muvaffaqiyatli ekanligini bildirgan, lekin ularning faqat 40% faqat o'z sohalarida qo'llashga tayyorligini ko'rsatgan. Bu pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda individual yondashuv zarurligini ko'rsatadi. Pedagoglarning 70% raqamli platformalar va interaktiv metodlarni o'rganishga qiziqishini bildirgan, lekin faqat 48% ular bilan muntazam ishlashga tayyor ekanligini ta'kidlagan. Bu raqam pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirishda raqamli resurslardan samarali foydalanish zaruratini ko'rsatadi. Shu bilan birga, ilmiy-tadqiqot va loyihaviy faoliyatda pedagoglarning 60% innovatsion yondashuvlarni qo'llashga tayyorligini bildirgan, 55% esa loyiha asosida o'quv jarayonini tashkil etish orqali kompetensiyalarini oshirishga muvaffaq bo'lgan. Amaliy mashg'ulotlar va seminarlar natijasida pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini baholashda 30% o'sish kuzatildi. Bu shuni ko'rsatadiki, pedagoglarni innovatsion faoliyatga tayyorlashda sistematik treninglar va interaktiv metodlardan foydalanish samarali natija beradi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish nafaqat bilim va ko'nikmalarni oshirish, balki ularning kreativ fikrlash, muammo yechish, raqamli texnologiyalarni amaliy qo'llash va loyihaviy faoliyatga tayyorlash orqali amalga oshirilishi lozim. Shu bilan birga, individual yondashuv va uzluksiz kasbiy rivojlantirish jarayoni pedagoglarning professional salohiyatini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish nazariyasi ta'lim jarayonida zamonaviy yondashuvlarning muhimligini ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni tasdiqladiki, innovatsion kompetensiya nafaqat o'qituvchining kasbiy malakasini oshiradi, balki o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Nazariya asosida pedagogning innovatsion faoliyati — bu doimiy yangilik izlash, texnologik vositalardan samarali foydalanish, metodik innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etish va shaxsiy rivojlanishga intilishdan iborat jarayondir. Shuningdek, pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini shakllantirish jarayonida psixologik tayyorgarlik, professional rivojlanish dasturlari va metodik qo'llanmalar muhim rol o'ynaydi. Ta'lim muassasalarida innovatsion madaniyatni rivojlantirish orqali pedagoglar zamon talablariga mos, kreativ va ijtimoiy faol shaxs sifatida o'zini namoyon etadi. Shu bilan birga, innovatsion kompetensiya shakllantirish nazariyasi o'qituvchilarning ijodiy faoliyati bilan bir qatorda, butun ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, pedagoglarning innovatsion kompetensiyalarini rivojlantirish zamonaviy ta'limning sifatini oshirish, o'quvchilarda yuqori darajadagi

bilim va ko'nikmalarni shakllantirish hamda ta'lim muassasalarida innovatsion muhit yaratish uchun asosiy omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Pulatova, M. (2023). Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida innovatsion kompetensiyani shakllantirishning modulli o'quv dasturlari va ta'lim platformalaridan foydalanish samaradorligi. Tashkent.
2. Osorio Vanegas, J., et al. (2025). Continuous professional development of teachers and the enhancement of innovative competencies: Systematic review. International Journal of Educational Technology.
3. Axlimirzayev, A., et al. (2022). Innovative pedagogical approaches in developing creative competencies in mathematics education. Journal of Pedagogical Innovations.
4. Axlimirzayev, A., et al. (2022). Application of innovative teaching methods in general secondary schools and academic lyceums. International Journal of Education Research.

